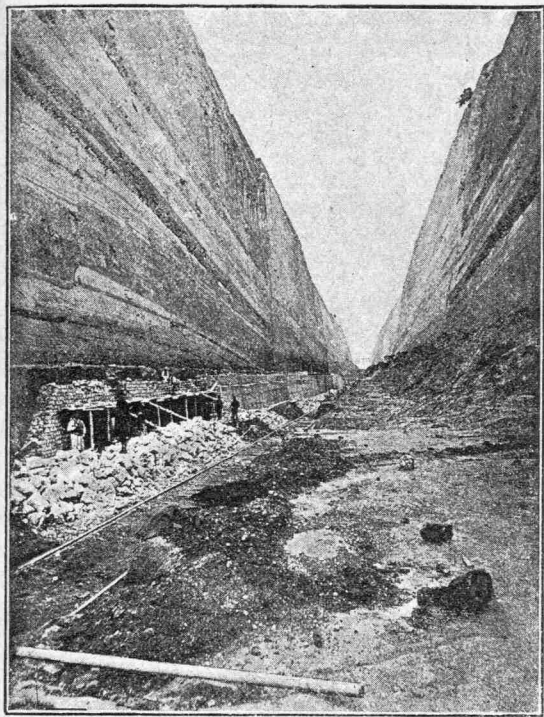

Ἡ ΤΟΜΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΙΣΘΜΟΥ

Τὸ κάτωθι ἄρθρον ἐπικαίρως νῦν δημοσιευόμενον ἐπὶ τῇ προ-
σεχεῖ τελέσει τῶν ἐγκαίνιων τῆς Κορινθιακῆς Διαλέξεως γενομένης ἐν τῷ
Συλλόγῳ Παρνασσῶ καὶ εὐμενῶς παρεχωρήθη νῦν εἰς τὴν
Ἑστίαν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Ἐχει δὲ τὴν
περισσὴν ἀξίαν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ ἐιδικωτάτου ἀνδρός, καθ' ὅσον
ὁ κ. Πρωτοπαπαδάκης εἶνε εἰς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν μη-
χανικῶν, τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν τομὴν. Αἱ παρατιθέμεναι εἰ-
κόνας ἐλήφθησαν ἐκ φωτογραφιῶν, ἃς ἐφιλοτέλουν αὐτὸς ὁ
συντάκτης τοῦ ἄρθρου.

Σ. τ. Δ.

Τὴν γενικὴν μορφήν τῆς χώρας τὴν ὁποίαν οἱ
παλαιοὶ ἐκάλεσαν Ἴσθμὸν βλέπετε εἰς τὸν γεωγρα-
φικὸν χάρτην· δύο σειραὶ ὀρέων τὰ Γεράνεια καὶ τὰ
Ὄνεια ἐπεκτείνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Με-
γαχρίδος καὶ τῆς Κορινθίας ὀρίζουσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς
ἀνατολὰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ τὰ γαληνιαῖα
ὕδατα τοῦ Σαρωνικοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ, στενὴ λω-
ρὶς γῆς ἐξ ἑλισσιμῶν πλάτους, τῆς ὁποίας τὸ
ὕψος φθάνει μέχρις ἐβδομήκοντα μέτρων ἄνωθεν
τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀποτελεῖ τὸν Κο-
ρινθιακὸν Ἴσθμὸν.

Ἡ γεωλογικὴ τομὴ ἀποδεικνύει ὅτι τὰ τοῦ Ἴσθ-
μοῦ ἐδάφη εἶναι νεώτερα τῶν πετρωμάτων ἐξ ὧν
ἀποτελοῦνται τὰ ἐκατέρωθεν ὄρη, καὶ ὅτι πολὺ
πρὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ τὰ Γεράνεια καὶ τὰ
Ὄνεια εἶχον ἤδη ὑψώσει τὰς κεφαλὰς τῶν ὑπεράνω
τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ μεταξύ τούτων
χῶρος ὁ νῦν κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ Ἴσθμοῦ, ὡς καὶ
ἅπαντα ἡ Κορινθιακὴ πεδιάς, ἐκαλύπτοντο τότε
ὑπὸ θαλασσίων ὑδάτων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ἀνυ-
ψοῦτο νῆσος μικρά, ὁ νῦν ὑπερήφανος βράχος τοῦ
Ἀκροκορίνθου.

Εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ταύτης ἐσχηματί-
ζοντο βαθμηδὸν τὰ ὑπὸ τὰς ὕψεις ἡμῶν πετρώδη
στρώματα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται σήμερον ὁ Κορινθια-

κὸς Ἴσθμός· τοῦτο μαρτυροῦσι τὰ ἀναρίθμητα λεί-
ψανα, ἅπαντα θαλασσίας προελεύσεως, ἅτινα καθ'
ἐκάστην ἐκθάπτομεν ἐκ τῆς προκατακλυσμαίας αὐ-
τῶν κατοικίας, καὶ τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσι καθ' ὅλα
πρὸς τὰ πλείστα τῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις θαλάσσαις
διατιωμένων καὶ νῦν ἐπὶ ἐνοργάνων ὄντων. Τὰ πε-
τρώδη ταῦτα στρώματα ἀπεδύθησαν τὸν περιβάλλ-
οντα ὑγρὸν χιτῶνα καὶ ἀνεφάνησαν βαθμηδὸν
ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων, διαμελίσαντα
τὴν γεννήσασαν μητέρα διὰ τοῦ φραγμοῦ, ὅστις ἐχώ-
ρισεν ἔκτοτε τὰ ὕδατα τοῦ Κορινθιακοῦ ἀπὸ τῶν
τοῦ Σαρωνικοῦ Κόλπου.

Εἶπον· ἀνεφάνησαν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν
ὑδάτων, καὶ οὐχὶ ἀνέδυσαν, διότι πράγματι δὲν
γνωρίζομεν, ἂν αὐτὰ τὰ στρώματα, ἐνεκεν ἀμέσου
καὶ ἐπιτοπίου αἰτίας, ἀνυψώθησαν ἐγκαταλείψαντα
τὰ ὕδατα κάτωθεν αὐτῶν, ἢ ἂν τὰ τελευταῖα ταῦτα
ἀπεσύρθησαν ἕνεκα γεωλογικῶν φαινομένων μείζονος
σπουδαιότητος, ἅτινα, λαβόντα χώραν ἀλλαχοῦ
εἰς ἀπομεμακρυσμένους τόπους, ἐπέξεσθήσαν μέ-
χρις ἡμῶν καὶ ἐτροποποίησαν ριζηδὸν τὴν μορφήν
τῶν θαλασσῶν. Τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπόθεσιν
καθιστᾷ μᾶλλον πιθανήν ἡ σχετικὴ ὀριζήντιος θέσις
τὴν ὁποίαν διετήρησαν τὰ στρώματα ταῦτα.

Αἱ τοιαῦται ἀναδύσεις τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσ-
σης, ἢ καὶ καταδύσεις τῶν ὑφισταμένων ἤδη στε-
ρεῶν, δὲν εἶναι ἀσυνήθεις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γῆς,
καὶ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ εὐρίσκομεν γεγραμμένην ταύ-
την, μᾶς δεικνύει πολλάκις χέρσους κατακλυσθεί-
σας ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν θαλασσίων ὑδάτων,
ἐνῶ ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις κορυφαῖς τῶν ὀρέων εὐρί-
σκομεν λείψανα ἐνοργάνων ὄντων, μαρτυροῦντα,
ὅτι ἀπετέλουν αὐταὶ ποτὲ πυθμένας προγενεστέρων
θαλασσῶν.

Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη τότε τὴν μορφήν, τὴν
ὁποίαν παρουσιάζει σήμερον ὁ Ἴσθμός, διότι ἐξετά-
ζοντες τὴν γεωλογικὴν ταύτην τομὴν ἀναγνωρίζο-
μεν εὐκόλως ὅτι σημεῖα εὐρισκόμενα νῦν εἰς ὕψος
20 καὶ 30 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης
ἀπετέλουν ποτὲ θαλασσίας ὄχθας τὰς ὁποίας κατε-
βρόχθιζον τὰ κύματα καὶ οἱ πρὸς τὴν θάλασσαν ρέ-
οντες ποταμοί, καὶ ἐσχηματίζοντο νέα στρώματα
ἅτινα ἐπικαθύνται τῶν προηγούμενων.

Ἄπαντα τὰ στρώματα ταῦτα ἐξεληθόντα τῶν θα-
λασσίων ὑδάτων δὲν ἔμειναν ἀνέπαφα καὶ παρθένα
ὅπως ἐσχηματίσθησαν ἀρχικῶς.

Σειράν γεωλογικῶν ἀνατροπῶν ὑπέστησαν καὶ
διεμελίσθησαν κατὰ τρόπον ἀληθῶς παράδοξον,
κατὰ τρόπον ὃν σπανίως ἀπαντᾷ τις εἰς τὰ χρονικά
τῆς γεωλογίας· ἐπὶ τῆς μικρᾶς ταύτης λωρίδος τῆς
γῆς ἐχόρευσεν ἡ φύσις σατανικὸν χορὸν (διὰ τὴν με-
ταχειρισθῶ τὴν φράσιν ξένου ἐπισκέπτου τοῦ Ἴσθμοῦ)
τὰ ἔχνη δὲ τούτου φαίνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος
τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ μέρη τὰ πρὸς
τὴν θάλασσαν γειτνιάζοντα.

Ἐν τῇ καταστάσει περιῖπου ταύτῃ εὗρεν ὁ ἄν-
θρωπος τὸν Ἴσθμὸν ἀποτελοῦντα φραγμὸν ἀνυπέρ-
βλητον διὰ τοὺς θαλασσοποροῦντας ἐκ τῆς δυτικῆς
Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὸν Ἑλλάσποντον
καὶ τὴν Ἀπάλιν.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου βλέπομεν ἀμέσως, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ φραγμοῦ τούτου, τὰ ἐκ τῶν λιμένων τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρίαν, τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὸν Εὐξείνιον πλέοντα πλοῖα ἀναγκάζονται νὰ κάμπτωσι τὸ Ταίναρον καὶ τὸν Μαλέαν, τὸν ὁποῖον κατέστησαν παροιμιώδη τὸ μέγεθος τῶν τρικυμιῶν καὶ τὸ ἄγριον τῶν κυμάτων.

Διὰ τῆς νέας ὁδοῦ, ἥτις ἀνοίγεται εἰς τοὺς ναυτιλλομένους, τεμνομένου τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, ὄχι μόνον ἐλαττοῦνται αἱ διανυόμεναι ἀποστάσεις κατὰ 150 ἕως 300 περίπου χιλιόμετρα, ἀλλὰ καὶ ὁ πλοῦς καθίσταται ἀσφαλέστερος διὰ τῶν σχετικῶς γαληνιαίων ὑδάτων τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου.

Τὰ ὠφελήματα, ἅτινα προσπορίζεται ἡ ἐν γένει ναυτιλία, καὶ αὕτη ἡ τοπικὴ συγκοινωνία, διὰ τῆς τομῆς τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, ἦσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταφανῆ, καὶ ἀπορεῖ τις διατί, ἂν ὄχι ἄλλοι, οἱ Κορίνθιοι δὲν ἐπεχείρησαν τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου των. Δύο κυρίως εἶναι οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποῖους ἐδίσταζον οὗτοι νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ ἔργου.

Ὁ πρῶτος καθαρῶς θρησκευτικός, ἀπηγόρευεν αὐτοῖς νὰ μεταβάλλωσι τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν τεθέντα· δι' ὃ, καὶ ὅτε οἱ Κνίδιοι ἐπεχείρουν τὴν διόρυξιν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Χερσονήσου των, ἡ Πυθία ἡμπόδισε τοὺς τοῦτους λέγουσα

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ' ὀρούσατε.
Ζεὺς γὰρ ἔθηκε νῆσον εἰ κ' ἐβούλετο.

Ἐκτὸς τούτου τὸ ἔδαφος τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, ἦτο γῶρα ἱερά, δόθεισα εἰς τὸν Ποσειδῶνα ὑπὸ τοῦ Βριάρεω, ὅστις ἐγένετο διαιτητὴς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἥλιου, ἐλθόντων εἰς ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς γῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου, ἦτο τεθαμμένον καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μελικέρτου, νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Ἀθάμαντος καὶ τῆς Ἰνούς, ἥτις φεύγουσα τὸν σύζυγον, ἐρρίφθη μετὰ τοῦ τέκνου της ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν Σκειρωνιδῶν πετρῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πτώμα τοῦ παιδὸς ἐξηνέχθη ὑπὸ Δελφίνος εἰς Κορινθιακὸν Ἰσθμὸν ὅπου καὶ ἐτάφη.

Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι καθαρῶς ἐμπορικός. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τοῦ Ἰσθμοῦ, λέγει ὁ Beulé, ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ χρησιμεύη ὡς ἐντευκτήριον εἰς ὅλους τοὺς λαούς· ἦτο τὸ κέντρον τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Οἱ ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὴν Ἠπειρον ὁδεύοντες, οἱ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς πλέοντες, ἡ καὶ τἀνάπαλιν, συνηντῶντο ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἡ τομὴ τούτου ἦτο λοιπὸν ὅλως ἀσύμφορος εἰς τοὺς Κορινθίους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν· θὰ ἐπέφερε βεβαίως τὴν παρακμὴν τῆς πόλεως. Ἡ Κόρινθος θὰ ἔπαυεν ἀμέσως νὰ χρησιμεύη ὡς δεσμός καὶ τόπος διαμετακομίσεως μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως.

«Ἀγαπητὸν οὖν ἑκατέρους ἦν, τοῖς τε ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐμπόροις, ἀφεῖσι τὸν περὶ
» Μαλέας πλοῦν, κατάγεσθαι τὸν ὀρότον αὐτόθι·
» καὶ περὶ δὲ τῶν ἐκκομιζομένων ἐκ τῆς Πελοποννή-

» σου καὶ τῶν εἰσαγομένων, ἐπιπτε τὰ τέλη τοῖς τὰ
» κλειθρα ἔχουσι».

Ἄλλως διὰ τοὺς στόλους τῶν Ἑλλήνων, ἡ διαβάσις τοῦ Ἰσθμοῦ δὲν ἦτο δύσκολος, διότι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς μετέφερον οὗτοι τὰ ἐμπορεύματα ἐκ τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην θάλασσαν, *δυοσθμιζον* (διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ἀρχαίαν λέξιν) καὶ τὰ πλοῖα των ἐπὶ τοῦ Διολκοῦ.

Πρῶτος ὁ Κορίνθιος Περιάνδρος, ἐξακόσια ἔτη πρὸ Χριστοῦ, διενόηθη τὴν διωρυγὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ὁ σοφὸς οὗτος, δὲν ἀπέβλεπε τῷ ὄντι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ προσεπάθει νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὑπηκόους του πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

Τριακόσια ἔτη μετὰ τούτου Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἐπεχείρησε νὰ κόψῃ τὸν Πελοποννησιακὸν Ἰσθμὸν, ἵνα παράχῃ διὰ πλοῦν εἰς τοὺς στόλους, ἐκωλύθῃ ὁμως ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες μετρήσαντες τὴν θάλασσαν εὗρον αὐτὴν ὑψηλότεραν πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ὥστε ἐκ τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ θὰ ἐπήρχετο ὁ καταποντισμὸς τῆς Αἰγίνης καὶ τῶν πλησίων νήσων.

Μετὰ τούτους, οἱ αὐτοκράτορες τῶν Ῥωμαίων Καῖσαρ καὶ Καλιγούλας, διενόησαν τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Νέρων ἐπελήφθη πραγματικῶς τοῦ ἔργου διὰ πολλῶν χιλιᾶδων ἐργατῶν, στρατιωτῶν καὶ δούλων. Αἱ ὑπὸ τούτων ἐκτελεσθεῖσαι ἐργασίαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε τὰ ἔγνη των διεσώθησαν καὶ μέχρις ἡμῶν.

Πρὸς τὰ δύο ἄκρα τῆς διωρυγῆς αἱ ἐκσκαφαὶ τοῦ Νέρωνος ἐπεξετάθησαν ἐπὶ μήκους δύο χιλιᾶδων μέτρων καὶ πλέον· εἰς δὲ τὰ ὑψηλὰ σημεῖα 26 φρέατα, ἅτινα συνηντήσαμεν ἐκατέρωθεν τῆς διωρυγῆς, μαρτυροῦσι περὶ τῆς δραστηριότητος μεθ' ἧς ὁ Νέρων ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ῥώμη, ἡ Γαλατία καὶ ἡ Ἰσπανία ἐπανεστάτησαν, καὶ ἠναγκάσθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἔργα μόλις ἐν τῇ ἀρχῇ των.

Ἐκτοτε μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἡμῶν, ἐξαιρέσει μικρὰς ἀποπειρας τῶν Ἑνετῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, οὐδεὶς ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ἐπεχείρησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ ἔργα τοῦ Νέρωνος.

Πρῶτος ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας διενόηθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ σχέδιον τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνέθηκε τὴν σπουδὴν αὐτοῦ εἰς ἐν τῶν μελῶν τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς, ἥτις ἀνέλαβε τότε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν τῆς Πελοποννήσου (Commission scientifique de la Morée) εἰς τὸν Virlet d' Aoust, ὅστις ὑπελόγησεν εἰς 40.000.000 φράγκων τὴν δαπάνην ἣν ἀπῆται ἡ διατομὴ τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅθεν καὶ τὸ σχέδιον ἐγκατελείφθη.

Μετὰ τὸν Καποδίστριαν ἀπαντῶμεν τρεῖς ἄλλους, τὸν Ἀλέξανδρον Bonnaret, A. N. Κωστήν καὶ τὸν κρῆτα μηχανικὸν Λεωνίδαν Λυγούνην, οἵτινες μελετήσαντες ἀπὸ κοινοῦ τὴν διωρυγὴν τοῦ Ἰσθμοῦ, ὑπέβαλον τὰ πορίσματα τῆς μελέτης αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐν ἐκτενεῖ ὑπομνήματι τυπωθέντι ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1862.

Ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ βλέπομεν, ὅτι ἡ γεω-

λογική σύστασις τῶν πετρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ δὲν διέλαθεν αὐτοὺς, ὅσον ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀπαιτηθη-
σαμένης διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου δαπάνης καὶ
τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ
χρονικοῦ διαστήματος· τοῦτο ὑπελόγιζον εἰς τρία
ἔτη, τὴν δὲ χρηματικὴν δαπάνην εἰς 11.000.000
φράγκων, ἐνῶ τὰ ἐξαχθησόμενα χῶματα ὑπερέβαι-
νον τὰ 11.000.000 κυβικὰ μέτρα.

Ἡ μελέτη αὕτη ἔδωκεν ἴσως ἀφορμὴν εἰς τὸν
τότε πρωθυπουργὸν Θρασύβουλον Ζαΐμην νὰ δημο-
σιεύσῃ τὸν περὶ τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ νόμον ΤΜΕ' τῆς
17 Νοεμβρίου 1869.

Δυνάμει τοῦ νόμου τούτου, τὸ δικαίωμα τῆς
διορύξεως τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου παρεχωρήθη
μετὰ 12 ἔτη διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, δημοσιευ-
θέντος τὴν 18 Μαΐου 1881, εἰς τὸν στρατηγὸν Στέ-
φανον Τύρρ, ἐπίτιμον ὑπασπιστὴν τοῦ ποτὲ βασι-
λέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ὅστις
ἀμέσως ἀνέθεσεν εἰς τοὺς μηχανικοὺς του νὰ ἐξετά-
σῃ τὰ διάφορα σημεῖα, δι' ὧν θὰ ἐξετελεῖτο τα-
χύτερον καὶ δι' ἐλάχιστους δαπάνης ἡ διωρυγὴ τοῦ
Ἰσθμοῦ.

Μετὰ ἐπισταμένην τοπογραφικὴν καὶ γεωλογικὴν
μελέτην τοῦ ἐδάφους, οἱ μηχανικοὶ τοῦ στρατηγοῦ
Τύρρ ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἡ θέσις ἦν ἐξέλεξεν ὁ Νέ-
ρων διὰ τὴν διέλευσιν τῆς διώρυγος, καίτοι ἀπαι-
τούσα μείζονα κυβισμόν, ἦτο καὶ σήμερον ἔτι ἡ
καταλλήλοτέρα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, παρουσιάζουσα
δύο κυρίως πλεονεκτήματα, τὸ εὐθύγραμμον καὶ
τὴν βραχύτητα, ἐξαχγοράζόμενα δι' ἐλάχιστης σχε-
τικῶς προσθέτου δαπάνης.

Τὴν χάραξιν τοῦ Ἰσθμοῦ εἶχε λοιπὸν ἐτοιμάσει
πρὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν ὁ Νέρων, οἱ κύβοι
τῶν ἐκχωματισμῶν, ἀνερχόμενοι εἰς δέκα ἑκατομ-
μύρια κυβικὰ μέτρα καὶ ἡ δαπάνη τοῦ ὅλου ἔργου
ὑπελογίσθησαν ταχέως ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ὑπὸ τῆς
Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐγκριθεῖσων διατομῶν, καὶ
μετὰ ἔντος ἀπὸ τῆς παραχωρήσεως, τὴν 8/20 Ἀ-
πριλίου 1882, ἀνελάμβανε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου
ἡ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Τύρρ σχηματισθεῖσα διεθνὴς
ἐταιρία τῆς θαλασσίας διώρυγος τῆς Κορίνθου μὲ
μετοχικὸν κεφάλαιον τριᾶκοντα ἑκατομμυρίων φράγ-
κων ὑποδιαιρηθὲν εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας μετοχάς.
αἵτινες ἐξεδόθησαν εἰς δημοσίαν ἐγγραφὴν καὶ ἐκ-
λύφθησαν πεντάκις.

Ἐκ τῶν 60.000 μετοχῶν

30.500	διετέθησαν ἐν Γαλλίᾳ
15.600	» Ἑλβετίᾳ
5.300	» Ἑλλάδι
3.000	» Ρουμανίᾳ
2.000	» Ἰταλίᾳ
3.600	» εἰς διάφορα ἄλλα κράτη.

Κατὰ τοὺς τότε ὑπολογισμοὺς τῆς ἐταιρίας τὸ
κεφάλαιον τοῦτο ἤρκει πληρέστατα ὅχι μόνον διὰ
τὰς δαπάνας τῆς κυρίως ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου,
ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν διαμέσων τόκων
(πρὸς 5%) τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου μέχρι τῆς
ἀποπερατώσεως τῆς διώρυγος, ὑπολογιζομένου τοῦ
χρόνου εἰς ἕξ ἔτη.

Συγχρόνως ἀντιτίθετο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ἐρ-

γολαδικῶς, ἀντὶ τιμήματος 24.600.000 φρ. ὀρι-
σθέντος κατ' ἀποκοπὴν, εἰς δύο ἐν Παριsaίis ἑδρευ-
ούσας ἐταιρίας, αἵτινες κατόπιν συνεχωνεύθησαν εἰς
μῖαν μόνην, τὴν «Ἑταιρίαν θαλασσίων ἔργων καὶ
οἰκοδομῶν»· αὕτη ὤφειλεν ἐντὸς τετραετοῦς προ-
θεσμίας νὰ περατώσῃ τὴν Διῶρυγα μετὰ τῶν ἀνα-
γκαίων παραρτημάτων αὐτῆς καὶ παραδῶσῃ συμ-
φῶνως πρὸς τὸν νόμον κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1887.

Τὰ ἐγκαίνια τῶν ἔργων ἐτελέσθησαν ἐπισήμως
τὴν 22 Ἀπριλίου (4 Μαΐου) 1882 παρουσίᾳ τοῦ
βασιλέως καὶ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Ἑλ-
λάδος.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

Π. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

BYZANTINΗ ΤΕΧΝΗ⁽¹⁾

ΙΑ'.

Ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐτήρησε σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν
μητέρα αὐτῆς τὴν ἀρχαίαν τέχνην παραλαβοῦσα
ἐξ αὐτῆς ἀρετάς τινας, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὁμως τῶν
βυζαντινῶν διεξεύχθη σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἀπὸ
τῆς ἐλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, πλὴν τῶν στηλῶν
οὐδὲν ἄλλο τηρήσασα. Ὁ κύριος χαρακτήρ τῆς ἐλ-
ληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ἡ
εὐθεία γραμμὴ, ἡ δὲ καθαρότης καὶ ἡ ἀπλότης τῶν
γραμμῶν εἶνε τὰ πλεονεκτήματα ἐφ' οἷς ἐναθρύ-
νεται αὕτη. Ὁ δῶριος, ὁ ἰώνιος καὶ ὁ κορίνθιος
ῥυθμὸς διατρέφουσιν μὲν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἕκαστος
αὐτῶν φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς φυλῆς ὑφ' ἧς ἐπε-
νοήθη, ἀλλ' ἅπαντες τηροῦσι τὸν κοινὸν κανόνα
τῆς καθαρότητος καὶ ἀπλότητος τῶν γραμμῶν.
Ἀπ' ἐναντίας, ἡ ἐν Βυζαντίῳ ἀναπτυχθεῖσα ἀρχι-
τεκτονικὴ ἐτράπη ἀλλοίαν ὁδόν· αὕτη παρεδέχθη,
ὡς γενικὸν κανόνα, τὴν καμπύλην γραμμὴν ἀντὶ τῆς
εὐθείας, καὶ ἀντὶ τῆς ἀπλότητος τὴν ἐπ' ἄπειρον
καὶ κατὰ κόρον ποικιλίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀρχιτέκτονες
πρῶτοι ἐτροποποίησαν τὴν ἐλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν
καταταμόντες τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν τῶν θριγκῶν
καὶ εἰσπαγόντες τὴν ἀψίδα, ἣτις ὑπῆρξε τοῦ λοι-
ποῦ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν Ῥωμαϊκῶν οἰκο-
δομημάτων. Πρὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχεν ἤδη ὑπο-
στῇ ἀλλοιώσεις τινάς, ὡς δ' εἶνε γνωστόν, τὸ ἐν
Σαλῶνις τῆς Δαλματίας τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀνά-
κτορον ἀνεμύνησκει μᾶλλον τὰς κατοικίας τῶν ἀσια-
νῶν ἡγεμόνων ἢ τὰς τῶν Καيسάρων⁽²⁾. Οἱ βυζαν-
τινοὶ ἐπῆλθον εἴτα ὅπως ἐκδηλώσωσι τοῦτότερον τὴν
ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἀνατολικὴν ἐπιρροήν. Οὗτοι οὐ
μόνον παρεδέχθησαν τὰς ἀψίδας, ἃς ἐστήριζαν ἀμέ-
σως ἐπὶ λεπτοτάτων κιόνων, ὅπερ παρατηρεῖται
καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μαρκελλοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ
τῆς ἐπινοίας πολυτρόπων συνδυασμῶν τῶν τε θόλων
καὶ ἡμιθολίων, ἐπέφερον τὴν τελευταίαν πληγὴν εἰς
τὴν εὐθύγραμμον τῶν ἐλλήνων ἀρχιτεκτονικὴν.
Ἰδίως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' ἡ ἀσιατικὴν ἔχουσα

1 Τέλος· ἴδε σελ. 307

(2) Texier.